

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ՀՀ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՊԱՏԳԱՄԱՎՈՐՆԵՐԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԹՎԻ ԱՌՆՎԱԶՆ
ՄԵԿ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒ-
ԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 31-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ 3-ՐԴ ԿԵՏԻ, 295-ՐԴ
ՀՈԴՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ՊԱՐԲԵՐՈՒԹՅԱՆ՝ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

7 դեկտեմբերի 2021թ.

Սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Ա. Դիլանյանի (նախագահող),
Վ. Գրիգորյանի, Հ. Թովմասյանի, Ա. Թունյանի, Ա. Խաչատրյանի, Է. Շաթիրյանի,
Ա. Պետրոսյանի, Ա. Վաղարշյանի,

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝

դիմողի՝ Ազգային ժողովի պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն
մեկ հինգերորդի ներկայացուցիչ Ա. Վարդևանյանի,

գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված Ազգային ժողովի
աշխատակազմի իրավական ապահովման և սպասարկման բաժնի պետ
Մ. Մոսինյանի,

համաձայն Սահմանադրության 168-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 169-րդ հոդվա-
ծի 1-ին մասի 2-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանա-
դրական օրենքի 22 և 68-րդ հոդվածների՝

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «ՀՀ Ազգային ժողովի պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ հինգերորդի դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 31-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետի, 295-րդ հոդվածի 1-ին մասի երկրորդ պարբերության՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրքը (այսուհետ նաև՝ Քրեական դատավարության օրենսգիրք) Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 1998 թվականի հուլիսի 1-ին, Հանրապետության նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 1998 թվականի սեպտեմբերի 1-ին և ուժի մեջ է մտել 1999 թվականի հունվարի 12-ին:

Քրեական դատավարության օրենսգրքի «Քրեական գործով վարույթի կասեցման հիմքերը» վերտառությամբ 31-րդ հոդվածը սահմանում է.

«1. Քրեական գործով վարույթը դատախազի, քննիչի կամ դատարանի որոշմամբ ամբողջությամբ կամ համապատասխան մասով կարող է կասեցվել, եթե՝

1) հայտնի չէ անձը, որը գործով պետք է ներգրավվի որպես մեղադրյալ.

2) մեղադրյալը թաքնվել է քննությունից կամ դատից, կամ նրա գտնվելու վայրն այլ պատճառներով պարզված չէ.

3) մեղադրյալը կամ այն անձը, որին գործով որպես մեղադրյալ ներգրավելու բավարար հիմքեր կան, օգտվում է քրեական հետապնդման ենթարկվելու անձեռնմխելիությունից.

4) մեղադրյալը ծանր հիվանդ է կամ գտնվում է Հայաստանի Հանրապետության սահմաններից դուրս, որոնց պատճառով չի կարող մասնակցել քրեական գործով վարույթին, եթե առանց նրա մասնակցության քրեական գործով հետագա վարույթն անհնար է.

5) գործում է անհաղթահարելի ուժ, որը ժամանակավորապես խոչընդոտում է քրեական գործով հետագա վարույթին.

6) մեղադրյալի հետ կնքվել է մինչդատական համագործակցության վերա-

բերյալ համաձայնագիր:

2. Քրեական գործով վարույթը դատարանի նախաձեռնությամբ կամ դատավարության մասնակիցների միջնորդության հիման վրա դատարանի որոշմամբ կարող է կասեցվել, եթե դատարանը գտնում է, որ կիրառման ենթակա օրենքը կամ այլ իրավական ակտը հակասում է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը: Այս դեպքում դատարանն իրավունք ունի կասեցնել գործի վարույթը և դիմել Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարան:

3. Այս հիմքով գործի վարույթը կասեցնելու՝ դատավարության մասնակիցների միջնորդությունները բավարարվում կամ մերժվում են դատարանի որոշմամբ, որը կայացման պահից տասնօրյա ժամկետում կարող է բողոքարկվել վերադաս դատարան:

4. Քրեական գործով վարույթը կարող է կասեցվել անհրաժեշտ հնարավոր բոլոր դատավարական գործողությունները կատարելուց հետո:

5. Քրեական գործով վարույթը կասեցվում է՝ մինչև այն կասեցնելու հիմք ծառայած հանգամանքները վերացնելը: Դրանց վերացումից հետո այն վերսկսվում է դատախազի, քննիչի կամ դատարանի որոշմամբ:

6. Սույն հոդվածի երկրորդ մասով նախատեսված հիմքով կասեցված գործով վարույթը վերսկսվում է Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանի կողմից որոշում կայացվելուց հետո:

7. Սույն հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետով նախատեսված հիմքով կասեցված գործով վարույթը վերսկսվում է համագործակցությունը դադարեցվելուց կամ մեղադրյալի կողմից մինչդատական համագործակցության վերաբերյալ համաձայնագրով ստանձնած պարտականությունների պատշաճ կատարումը հաստատող փաստական տվյալներ ձեռք բերելուց հետո»:

Նշված հոդվածի վիճարկվող դրույթը, մասնավորապես 1-ին մասի 3-րդ կետը փոփոխությունների ու լրացումների չի ենթարկվել:

Քրեական դատավարության օրենսգրքի «Որոշում՝ քրեական գործի

վարույթը կասեցնելու մասին» վերտառությամբ 295-րդ հոդվածը սահմանում է.

«1. Եթե մեղադրյալը թաքնվել է, կամ նրա գտնվելու վայրը հայտնի չէ, կամ հիվանդացել է ծանր հիվանդությամբ, կամ օգտվում է քրեական հետապնդման անձեռնմխելիությունից, կամ գործում է անհաղթահարելի ուժ, որը բացառում է դատական նիստին նրա մասնակցության հնարավորությունը, ինչպես նաև սույն օրենսգրքի 31 հոդվածով նախատեսված այլ դեպքերում դատարանը պատճառաբանված որոշում է կայացնում գործի վարույթը կասեցնելու մասին:

Ընդ որում, եթե գործի վարույթը կասեցվում է քրեական պատասխանատվության անձեռնմխելիությունից օգտվելու հիմքով, ապա սույն օրենսգրքով իրավասու մարմինը օրենքով սահմանված կարգով լուծում է տվյալ անձին անձեռնմխելիությունից զրկելու և խափանման միջոցը փոխելու հարցը:

2. Վարույթը կարող է կասեցվել նաև մի քանի մեղադրյալներից մեկի նկատմամբ, պայմանով, որ դա չի սահմանափակում նրա պաշտպանության իրավունքը»:

Քրեական դատավարության օրենսգրքի նշված հոդվածի 1-ին մասը 25.05.06 ՀՕ-91-Ն օրենքով լրացվել է հետևյալ պարբերությամբ, որը և վիճարկվում է. «Ընդ որում, եթե գործի վարույթը կասեցվում է քրեական պատասխանատվության անձեռնմխելիությունից օգտվելու հիմքով, ապա սույն օրենսգրքով իրավասու մարմինը օրենքով սահմանված կարգով լուծում է տվյալ անձին անձեռնմխելիությունից զրկելու և խափանման միջոցը փոխելու հարցը»:

Քրեական դատավարության օրենսգրքի 295-րդ հոդվածը այլ փոփոխությունների ու լրացումների չի ենթարկվել:

Գործի քննության առիթը ՀՀ Ազգային ժողովի պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ հինգերորդի 2021 թվականի սեպտեմբերի 1-ին Սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով դիմումը, պատասխանողի գրավոր բացատրությունները, գործում առկա մյուս փաստաթղթերը և վերլուծելով վիճարկվող իրավադրույթ-

ները՝ Սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. Դիմողի դիրքորոշումները

ՀՀ Ազգային ժողովի պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ հինգերորդը (այսուհետ նաև Դիմող), վերլուծելով Սահմանադրության 96-րդ հոդվածի իրավակարգավորումները, ինչպես նաև Սահմանադրական դատարանի ՍԴՈ-1476 որոշումը, Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի (այսուհետ նաև՝ ՄԻԵԴ) համապատասխան վճռով ներկայացրած դիրքորոշումները և դրանց լույսի ներքո անդրադառնալով Քրեական դատավարության օրենսգրքի 31-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետի կարգավորմանը, արձանագրում է, որ նշված դրույթում օգտագործվում է «կարող է» եզրույթը, որով քննիչին, դատախազին, դատարանին վերապահվում է քրեական վարույթը կասեցնելու հայեցողական լիազորություն անգամ անձի (մեղադրյալի/որպես մեղադրյալ ներգրավելու ենթակա անձի) անձեռնմխելիությամբ օժտված լինելու պայմաններում, ինչը, ըստ Դիմողի, հակասում է Սահմանադրության 96-րդ հոդվածին: Դիմողը նկատում է, որ այդ դրույթի «...սահմանադրաիրավական բովանդակությունը պետք է բացառապես պահանջի և ենթադրի ոչ թե հայեցողություն այլ պարտադիր կատարման ենթական լիազորություն մինչդատական վարույթում՝ քննիչի, դատախազի, իսկ դատական վարույթում դատարանի՝ այն է «քրեական գործի կասեցում»...»:

Դիմողը գտնում է, որ Քրեական դատավարության օրենսգրքի 295-րդ հոդվածի 1-ին մասի երկրորդ պարբերությունը հակասում է Սահմանադրության 96-րդ հոդվածին: Այս առումով Դիմողը նկատում է, որ Քրեական դատավարության օրենսգրքի 295-րդ հոդվածի 1-ին մասի երկրորդ պարբերությունում տեղ գտած ձևակերպումը «...պարտավորություն է նախատեսում անձին անձեռնմխելիության զրկման հարցով գործողություններ ձեռնարկելու...», ինչը, ըստ դիմողի, հակասում է Սահմանադրության 96-րդ հոդվածին, քանի որ դատարանն իր վարույթում գտնվող գործով անձեռնմխելիությունից զրկելու հարցով Ազգային

ժողով դիմելու լիազորությամբ օժտված չէ և նույնիսկ նման լիազորություն ունենալու պարագայում, եթե դատարանը նշված հարցով դիմեր Ազգային ժողովին, ապա կվերաձվեր քրեական հետապնդման մարմնի: Ավելին, Դիմողն արձանագրում է, որ դատարանի վարույթում գտնվող գործով հիշյալ հարցով Ազգային ժողովի համաձայնությունն ստանալու գործիքակազմ առկա չէ՝ նկատի ունենալով, որ դատախազությունը նույնպես «...չի կարող նման գործողություն կատարել, քանի որ գործը չի գտնվում իր վարույթում և սահմանափակված է կողմերի մրցակցության սկզբունքով»:

2. Պատասխանողի դիրքորոշումները

Ազգային ժողովը (այսուհետ նաև՝ Պատասխանող) արձանագրում է, որ պատգամավորի և պատգամավորի թեկնածուի անձնական անձեռնմխելիության ծավալները նույնն են, և որ «... չի կարող քրեական հետապնդում հարուցվել կամ ազատությունից զրկում ենթադրող խափանման միջոց ընտրվել առանց Սահմանադրությամբ նախատեսված մարմնի համաձայնության...»: Միևնույն ժամանակ, պատասխանողը նկատում է, որ Սահմանադրության 96-րդ հոդվածը վերաբերելի չէ այն դեպքերին «...երբ անձի նկատմամբ քրեական հետապնդում է հարուցվել կամ վերջինս զրկվել է ազատությունից մինչև պատգամավորի կարգավիճակ ձեռք բերելը»:

Պատասխանողն ընդգծում է, որ Սահմանադրությամբ նախատեսված չէ «պատգամավորի թեկնածուի (ու՛մ նկատմամբ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի համաձայնությամբ հարուցվել է քրեական հետապնդում կամ կիրառվել է ազատությունից զրկում ենթադրող հարկադրանքի միջոց) կողմից պատգամավորական մանդատ ստանալուց հետո հարուցված քրեական հետապնդումը կամ կիրառված՝ ազատությունից զրկումը ենթադրող հարկադրանքի միջոցը շարունակելու հարցով Ազգային ժողովի համաձայնությունը ստանալու որևէ պահանջ...»:

Ավելին, ըստ Պատասխանողի՝ նման պայմաններում Ազգային ժողովի կողմից վերջինիս անձեռնմխելիության հարցը քննարկելն ուղղակիորեն կհակասեր Սահմանադրության 6-րդ հոդվածին:

Անդրադառնալով Քրեական դատավարության օրենսգրքի 31-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետի՝ Սահմանադրության 96-րդ հոդվածի ենթադրյալ հակասության հարցին՝ Պատասխանողը նշում է, որ վիճարկվող դրույթը չի կարող դիտարկվել պատգամավորի անձեռնմխելիության երաշխիքի հետ հակասության համատեքստում՝ նկատելով, որ վարույթն իրականացնող մարմնի հայեցությունը վերաբերում է գործի վարույթը կասեցնելուն, այլ ոչ թե պատգամավորի անձեռնմխելիությունը հաղթահարելու հարցով Ազգային ժողովին դիմելուն:

Պատասխանողը, անդրադառնալով Քրեական դատավարության օրենսգրքի 295-րդ հոդվածի և Սահմանադրության 96-րդ հոդվածի ենթադրյալ հակասության հարցին, նշում է, որ վիճարկվող հոդվածը «որևէ կերպ չի կարող դիտարկվել պատգամավորի անձեռնմխելիության երաշխիքի հետ հակասության համատեքստում»: Ավելին, Պատասխանողի պնդմամբ՝ թեև Դիմողը եզրահանգել է, որ Քրեական դատավարության օրենսգրքի 295-րդ հոդվածով նախատեսված ընթացակարգում անձին անձեռնմխելիությունից զրկելու հարցը դատախազի կողմից չի կարող լուծվել, այնուամենայնիվ, Դիմողը չի հիմնավորել, թե դատախազի կողմից այդ հարցը լուծելու դեպքում ինչպես է սահմանափակվում կողմերի մրցակցության սկզբունքը:

3. Գործի շրջանակներում պարզման ենթակա հանգամանքները

Սույն գործով բարձրացված սահմանադրափրավական վեճի լուծման համար Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում սույն գործի շրջանակում Քրեական դատավարության օրենսգրքի վիճարկվող նորմերի սահմանադրականությունը գնահատելիս անդրադառնալ, մասնավորապես, հետևյալ հարցադրումներին.

1) արդյոք Սահմանադրության 96-րդ հոդվածի 2-րդ մասով պատգամավորն անձեռնմխելիությամբ պաշտպանվում է մինչ պատգամավորի կարգավիճակ ձեռք բերելը հարուցված քրեական հետապնդման հետագա շարունակությունից,

2) արդյոք անձի, մինչ պատգամավորի կարգավիճակ ձեռք բերելը, ազատությունից զրկված լինելու պարագայում, պատգամավորի կարգավիճակ ձեռք բերելուց հետո ազատությունից զրկված վիճակում մնալը (ազատությունից զրկման շարունակումը, պահպանումը)՝ առանց Ազգային ժողովի համաձայնության, հակասում է Սահմանադրության 96-րդ հոդվածի 2-րդ մասին:

4. Սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումները

4.1. Սահմանադրության 96-րդ հոդվածը սահմանում է.

«1. Պատգամավորն իր լիազորությունների ժամկետում և դրանից հետո չի կարող հետապնդվել և պատասխանատվության ենթարկվել պատգամավորական գործունեության շրջանակներում հայտնած կարծիքի կամ քվեարկության համար:

2. Պատգամավորի նկատմամբ քրեական հետապնդում կարող է հարուցվել միայն Ազգային ժողովի համաձայնությամբ: Պատգամավորն առանց Ազգային ժողովի համաձայնության չի կարող զրկվել ազատությունից, բացառությամբ երբ նա բռնվել է հանցանք կատարելու պահին կամ անմիջապես դրանից հետո: Այս դեպքում ազատությունից զրկելը չի կարող տևել յոթանասուներկու ժամից ավելի: Պատգամավորին ազատությունից զրկելու մասին անհապաղ տեղեկացվում է Ազգային ժողովի նախագահը»:

Սահմանադրական հիշյալ կարգավորումների շրջանակում Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ չնայած հիշատակված հոդվածի «Պատգամավորի անձեռնմխելիությունը» վերտառությանը, դրանով սահմանվում են պատգամավորի սահմանադրական կարգավիճակը պայմանավորող և դրանից բխող երաշխիքներ՝ պատգամավորի ինդեմնիտետը (անպատասխանատվությունը (non-liability) (Սահմանադրության 96-րդ հոդվածի 1-ին մաս) և պատգամավորի

անձեռնմխելիությունը (inviolability) (Սահմանադրության 96-րդ հոդվածի 2-րդ մաս):

Ընդ որում՝ ինդեմնիտետը երաշխավորում է պատգամավորի՝ իր պատգամավորական գործունեության արդյունավետ իրականացումը՝ բացառելով պատգամավորի գործունեությունից բխող հայտնած կարծիքի կամ Ազգային ժողովում քվեարկության համար քրեական պատասխանատվությունն ընդհանրապես, հետևաբար նաև և քրեական հետապնդումը: Սակայն պատգամավորի՝ իր գործունեության շրջանակներում, իր գործունեությունից բխող կարծիքի համար «արտաքին» պատասխանատվության բացառումն ամենևին չի ենթադրում պատասխանատվության բացառում ընդհանրապես, և հատկապես՝ չի բացառում «ներքին» պատասխանատվությունը՝ կարգապահական պատասխանատվությունը տարատեսակ սանկցիաների տեսքով:

Ինչ վերաբերում է պատգամավորի անձեռնմխելիությանը, ապա վերջինիս տրամադրվում է որոշակի պաշտպանություն իր գործառույթների հետ չկապված արարքների համար քրեական հետապնդման հարուցումից: Միաժամանակ, դրանով տրվում է պաշտպանություն՝ պատգամավորին ազատությունից զրկելու դեպքերի համար:

Հիշյալ սահմանադրական երաշխիքների տարանջատումը, Սահմանադրական դատարանի գնահատմամբ, ոչ միայն տեսական, այլև գործնական նշանակություն ունի: Այսպես օրինակ, եթե ինդեմնիտետի դեպքում քրեական պատասխանատվությունը բացառվում է պատգամավորի՝ իր գործունեությունից բխող, դրա շրջանակներում հայտնած կարծիքի համար կամ պատգամավորական գործունեության շրջանակներում կատարած քվեարկության համար, ապա պատգամավորի անձեռնմխելիության դեպքում ոչ թե բացառվում է քրեական պատասխանատվությունը, այլ դրանով պատգամավորի նկատմամբ քրեական հետապնդման հարուցման, վերջինիս ազատությունից զրկելու բարդացված ընթացակարգ է սահմանվում՝ չբացառելով պատգամավորի և՛ քրեական պատաս-

խանատվությունը, և՛ քրեական հետապնդման հնարավորությունը, և՛ ազատությունից զրկելը:

Բացի դրանից, եթե ինդեմնիտետի դեպքում նրան տրվող պաշտպանությունը չունի ժամանակային որևէ սահմանափակում, ապա պատգամավորի անձեռնմխելիության դեպքում այդպիսի պաշտպանությունն անձին տրվում է պատգամավորի լիազորությունների ժամկետով:

Պատգամավորի կարգավիճակը պայմանավորող վերոնշյալ սահմանադրական երաշխիքներն ապահովում են պաշտպանության տարբեր շրջանակ ու տարբեր ժամկետներ և հետապնդում իրավաչափ նպատակներ՝ ապահովելով՝

1) պատգամավորի անկախությունը՝ անհրաժեշտ նախադրյալներ ստեղծելով ներկայացուցչական մանդատով օժտված անձի համար իր լիազորություններն արդյունավետ կերպով իրականացնելու համար՝ նրան զերծ պահելով «արտաքին» (գործադիր իշխանության, քաղաքական հակառակորդների և այլոց) հետապնդումներից և/կամ անհիմն, քաղաքականապես մոտիվացված մեղադրանքի հնարավորությունից,

2) Ազգային ժողովի՝ որպես օրենսդիր իշխանության մարմնի անկախությունը,

3) Ազգային ժողովի բնականոն գործունեությունը:

4.2. Սահմանադրական դատարանը նաև փաստում է, որ ինդեմնիտետի և պատգամավորի անձեռնմխելիության սահմանադրական երաշխիքների վերաբերյալ հիշյալ դիրքորոշմանը խիստ հարող մոտեցումներ են որդեգրել ինչպես Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը (տե՛ս, օրինակ, *Kart v. Turkey* գործով 2009 թվականի դեկտեմբերի 3-ի վճիռը, application no. 8917/05 § 91), այնպես էլ Եվրոպայի խորհրդի «Ժողովրդավարություն՝ իրավունքի միջոցով» եվրոպական հանձնաժողովը (այսուհետ նաև՝ Վենետիկի հանձնաժողով) (տե՛ս CDL-AD(2014)011 զեկույցի¹ (այսուհետ՝ Զեկույց), 7-րդ, 22-րդ, 152-րդ կետերը):

¹ [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2014\)011-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2014)011-e)

Պատգամավորի կարգավիճակը պայմանավորող և դրանից բխող սահմանադրական երկու երաշխիքների իրավաչափ նպատակները վերհանելուն զուգահեռ Սահմանադրական դատարանը անհրաժեշտ է համարում անդրադառնալ նաև այն հնարավոր վտանգներին, մասնավորապես՝ պատգամավորի անձեռնմխելիությունը չարաշահելու և այն առանձին անձի արտոնության վերաճելու վտանգներին: Ընդ որում՝ Սահմանադրական դատարանը փաստում է, որ հենց այդ ռիսկերի հաշվառմամբ է, որ ներկա ժամանակներում զարգացած ժողովրդավարական համակարգ ունեցող մի շարք երկրներում հստակ միտում է ընդգծվում ընդհանրապես հրաժարվել կամ խիստ նեղացնել պատգամավորի՝ իր գործառույթների հետ չկապված անձեռնմխելիության ինստիտուտը: Դա հիմնավորվում է գլխավորապես նրանով, որ այն նպատակներին, որոնք ապահովվում են նշված ինստիտուտի միջոցով, ներկա ժամանակներում կայացած իրավական համակարգերում հնարավոր է հասնել այլ միջոցներով:

Այս առնչությամբ հատկանշական են Վենետիկի հանձնաժողովի կողմից կատարված հետևյալ դիտարկումները, ըստ որի՝ «Հաստատված ժողովրդավարական համակարգում քիչ հավանական է, որ կառավարությունը փորձի հարձակվել խորհրդարանի՝ որպես ինստիտուտի աշխատանքի վրա՝ չհիմնավորված քրեական մեղադրանքներ առաջադրելով նրա անդամների դեմ, և, եթե այդպիսի բան էլ կատարվի, ապա խորհրդարանը՝ իբրև ինստիտուտ, որպես կանոն ունենում է շատ ավելի լավ և ավելի արդյունավետ պաշտպանության միջոցներ, քան քրեական հետապնդման անձեռնմխելիությանն ապավինելն է: Բացի այդ, ցանկացած լավ գործող ժողովրդավարական համակարգերում առկա են նաև իրավական և քաղաքական նորմեր և ստանդարտներ, որոնք արդյունավետ կերպով խոչընդոտում են քաղաքական մեծամասնությանը քրեաիրավական համակարգն առանձին քաղաքական ընդդիմախոսների նկատմամբ չարաշահելուց: Դատական իշխանության և դատախազական մարմինների անկախության և անկողմնակալության կանոններն ու սկզբունքներն այս առումով շատ ավելի կարևոր և

արդիական են, քան պատգամավորների անձեռնմխելիության մասին հին կանոնները» (CDL-AD(2014)011 զեկույցը, 153-րդ կետ):

Վերոգրյալը, այնուամենայնիվ, Սահմանադրական դատարանի եզրահանգմամբ չի վկայում այն, որ պատգամավորի անձեռնմխելիության ինստիտուտը ներկա ժամանակներում կորցրել է իր արդիականությունն ընդհանրապես: Եթե հաստատված, կայացած ժողովրդավարության երկրներում պատգամավորի անձեռնմխելիության հետապնդվող նպատակին հնարավոր է լինում հասնել հստակ կայացած համակարգերի շնորհիվ, ապա բոլորովին այլ է հարցը զարգացող կամ նոր ժողովրդավարության երկրներում, որտեղ համակարգերը հստակ կայացած չեն, և չի բացառվում, որ քրեական հետապնդումը կիրառվի իբրև քաղաքական ընդդիմախոսներին ճնշելու գործիք:

Այս առնչությամբ Վենետիկի հանձնաժողովը կատարել է նաև հետևյալ արձանագրումը. «Որոշ երկրներում, որոնք դեռ անցումային փուլում են դեպի իրական ժողովրդավարություն, կամ որտեղ ժողովրդավարությունը դեռևս համեմատաբար նոր է և փխրուն, առկա է փորձ, երբ ոստիկանության կամ դատախազության լիազորություններն օգտագործվել են քաղաքական հակառակորդներին, այդ թվում՝ խորհրդարանի անդամներին վարկաբեկելու, պատժելու կամ ոչնչացնելու համար: Եվ ոչ միշտ է լինում այնպես, որ յուրաքանչյուր պետությունում դատական իշխանությանը կարելի է վստահել անկախ գործել և գործադրի կողմից չափազանց ազդեցության տակ չլինել: Խորհրդարանի անդամները և հատկապես ընդդիմության անդամները որոշ երկրներում կարող են խոցելի լինել անհիմն իրավական մեղադրանքների ձևով քաղաքական ոտնձգությունների նկատմամբ...» (Ձեկույցի 154-րդ կետ):

Մյուս կողմից, սակայն, հենց այդ «նոր ժողովրդավարության երկրներում» նույն համակարգերի ոչ կայացած լինելու պատճառով էլ մեծանում է պատգամավորական անձեռնմխելիությունը չարաշահելու վտանգը. «Միևնույն ժամանակ, նշվում է Վենետիկի հանձնաժողովի մեջբերված զեկույցում, - հաճախ նոր

ժողովրդավարություններն են առավել ենթակա քաղաքական կոռուպցիայի և ծայրահեղական խորհրդարանականների կողմից անձեռնմխելիության չարաշահմանը՝ ժողովրդավարությանը սպառնալու նպատակով: Այսպիսով, պատգամավորական անձեռնմխելիության պարադոքսը, կայանում է նրանում, որ այն կարող է ծառայել ինչպես ժողովրդավարական զարգացումը խթանելուն, այնպես էլ այն քայքայելուն» (Ձեկույցի 29-րդ կետը):

Նման իրավիճակում Սահմանադրական դատարանի եզրահանգմամբ առաջանում են առանցքային հետևյալ խնդիրները.

մի կողմից՝ պատգամավորի անձեռնմխելիության ինստիտուտի շնորհիվ ապահովել պատգամավորի, խորհրդարանի անկախությունը, խորհրդարանի անխափան գործունեությունը (քանի որ այլ համակարգերը, որոնք կարող էին որպես միջոց ծառայել նպատակին հասնելու համար ամբողջապես կայացած չեն),

իսկ մյուս կողմից՝ դա իրականացնել այն կերպ և այնպիսի հավասարակշիռ մոտեցմամբ, որ հենց պատգամավորի անձեռնմխելիությունն ինքնին չխախտի այլոց իրավունքները, չհանդիսանա նույն խորհրդարանի հեղինակությունը սասանող գործոն:

Այսպիսով խորհրդարանի գործունեությունն անհարկի «արտաքին» միջամտությունից պատշաճ ապահովման ցանկացած անկարողություն վտանգ է ներկայացնում ժողովրդավարական սահմանադրական համակարգի համար: Եվ հակառակը, պատգամավորական մանդատի չարաշահումներից քաղաքացիների իրավունքների, ինչպես նաև խորհրդարանի՝ իբրև ինստիտուտի պաշտպանության ապահովման անկարողությունը խորհրդարանի հանդեպ վստահության խաթարման վտանգ է ներկայացնում և վտանգի տակ դնում նրա լեգիտիմությունը:

Վերոգրյալի հաշվառմամբ Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ Ազգային ժողովի պատգամավորի կարգավիճակը պայմանավորող և դրանից բխող սահմանադրական երկու երաշխիքներն ունեն հանրային-իրավական

նշանակություն, հստակ (վերոհիշատակված) նպատակներ և ուղղված են հանրային շահերի պաշտպանության ապահովմանը, ուստի այդ երաշխիքները չեն հանդիսանում և որևէ կերպ չեն կարող ընկալվել (մեկնաբանվել) իբրև առանձին անձանց վերապահված անձնական արտոնություն կամ առավելություն: Եվ նման ընկալման բացառումը ոչ միայն կհակադրվի քննարկվող երաշխիքների նպատակային նշանակությանը՝ հանգեցնելով դրանց հանրային-իրավական նշանակության խեղմանը, այլև կխաթարի իրավունքի գերակայությունը՝ հանգեցնելով Սահմանադրության 28-րդ հոդվածով երաշխավորված օրենքի առջև ընդհանուր հավասարության խախտմանը, ինչպես նաև որոշ դեպքերում՝ համապատասխան հանգամանքների առկայության պայմաններում առաջ կբերի դատական պաշտպանության և արդար դատական քննության իրավունքների անհամաչափ սահմանափակումներ (Սահմանադրության 61 և 63-րդ հոդվածներ):

4.3. Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ պատգամավորի քրեական հետապնդման անձեռնմխելիության չարաշահումը, դրա՝ անձնական արտոնության կամ առավելության վերաճումը կարող են վտանգել նաև անձանց արդար դատական քննության և դատական պաշտպանության իրավունքը: Հիշյալ եզրահանգումը բխում է հետևյալ մի շարք հանգամանքների համակցությունից.

առաջին՝ պատգամավորի անձեռնմխելիությունը կանոնակարգող սահմանադրական դրույթում (Սահմանադրության 96-րդ հոդվածի 2-րդ մաս) որոշակիացված չէ այն հանցագործությունների շրջանակը, որոնցով պատգամավորի նկատմամբ քրեական հետապնդում հարուցելիս անհրաժեշտ է Ազգային ժողովի համաձայնությունը: Տվյալ հոդվածի կարգավորումներն այնպիսին են, որ պատգամավորի անձեռնմխելիությունը տարածվում է, ըստ էության, բոլոր հանցագործությունների համար քրեական հետապնդման հարուցման դեպքերի վրա՝ առանց հանցագործությունների շրջանակի որևէ սահմանափակման:

Երկրորդ՝ թեև Սահմանադրության 96-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսվում է պատգամավորին անձեռնմխելիությունից զրկելու հնարավորություն՝ Ազգային ժողովի համաձայնությամբ, սակայն, արդեն օրենսդրական կարգավորման մակարդակում «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» սահմանադրական օրենքի 108-րդ հոդվածով սահմանելով պատգամավորին անձեռնմխելիությունից զրկելու կարգը, դրանով չի նախատեսվում հստակ որոշակիացված և օբյեկտիվ որևէ չափանիշ և հիմք, որի հիման վրա Ազգային ժողովը պետք է որոշում կայացնի պատգամավորին անձեռնմխելիությունից զրկելու կամ չզրկելու հարցով, որպիսի պայմաններում, հաշվի առնելով Ազգային ժողովի քաղաքական մարմին լինելու հանգամանքը, պատգամավորին անձեռնմխելիությունից զրկելու հարցը լուծվում է առավելապես քաղաքական տարատեսակ շարժառիթների հիման վրա:

Երրորդ՝ հանգամանքը, որ հենց պատգամավորի անձեռնմխելիության ինստիտուտի հանրային-իրավական նշանակությամբ պայմանավորված օրենսդրությամբ բացակայում է պատգամավորի՝ պատգամավորական անձեռնմխելիությունից հրաժարվելու հնարավորությունը:

Չորրորդ՝ պատգամավորի նկատմամբ քրեական հետապնդում հարուցելուն համաձայնություն չտալու մասին Ազգային ժողովի որոշման կայացման դեպքում այդ որոշումը, ըստ էության, փաստացի ունենում է անժամկետ իրավական հետևանքներ (քանի որ օրենսդրության մեջ բացակայում է այդպիսի որոշման իրավական հետևանքների ժամանակային սահմանափակումը (օրինակ՝ պատգամավորի պաշտոնավարման ժամկետով), մյուս կողմից՝ նախատեսված չեն նաև հստակ կառուցակարգեր այդպիսի որոշման հետևանքները հաղթահարելու և քրեական հետապնդման հարուցման և վարույթի հետագա ընթացքն ապահովելու առումով, որպիսի պայմաններում ստացվում է, որ պատգամավորի՝ քրեական հետապնդման անձեռնմխելիությունը չհաղթահարելու պարագայում Ազգային ժողովի կողմից համաձայնություն չտալու որոշման դեպքում քրեական հետապն-

դումը (վարույթը) ոչ թե որոշակի ժամկետով, այլ փաստացի ընդհանրապես կարող է անհնարին դառնալ):

Եվ այս համատեքստում Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում ընդգծել, որ Ազգային ժողովի կողմից 2021 թվականի հունիսի 30-ին ընդունված և 2022 թվականի հունվարի 1-ից ուժի մեջ մտնող ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքով իբրև քրեական հետապնդման բացառող հանգամանք է դիտարկվում իրավասու մարմնի կողմից պատշաճ իրավական ընթացակարգի արդյունքում ենթադրյալ հանցանք կատարած անձին անձեռնմխելիությունից չզրկելը (հոդված 12, մաս 1, կետ 6):

Հինգերորդ՝ այն, որ սահմանափակված չեն անձի պատգամավոր վերընտրվելու հնարավորությունները, և որպես հետևանք առկա է այդպիսով անձեռնմխելիության շարունակության հետագա հնարավորություն: (Այս համատեքստում Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանն իր առանձին վճիռներում կատարել է հետևյալ արձանագրումը, որ պատգամավորի նկատմամբ ցանկացած քրեական գործի կասեցումը նրա պատգամավորական մանդատի ընթացքում կհանգեցնի բողոքարկվող արարքների կատարման և քրեական գործի հարուցման միջև ժամանակի զգալի ընդմիջման՝ դրանք անորոշ կամ անկանխատեսելի դարձնելով, հատկապես՝ ապացույցների առումով: Մեկ այլ համատեքստում, Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանն արձանագրել է, որ բողոքի քննության համար պահանջվող ժամանակը կարող է կասկածի տակ դնել դրա արդյունավետությունը (Ganci v. Italy, application no. 41576 / 98 գործով 2003թ. հոկտեմբերի 30-ին կայացրած վճիռը, § 30, Tsalkitzis v. Greece application no. 11801/04 գործով 2006թ. նոյեմբերի 16-ին կայացրած վճիռը, § 50)):

Հաշվի առնելով վերոշարադրյալը՝ պատգամավորի անձեռնմխելիությունն իր նպատակային նշանակությանը ծառայելու, միևնույն ժամանակ պատգամավորի անձեռնմխելիությունից բխող վտանգները զսպելու և, մասնավորապես՝ դրա առանձին անձանց վերապահված անձնական արտոնության կամ առավել-

լության վերաճումը բացառելու համար Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ անհրաժեշտ է պատգամավորի անձեռնմխելիության ինստիտուտը կանոնակարգող նորմերը (այդ թվում՝ նաև սահմանադրական նորմերը) խիստ նեղ մեկնաբանություն և կիրառություն ստանան՝ որպես արդյունք ապահովելով հանրային և մասնավոր շահերի հավասարակշիռ պաշտպանությունը:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ համանման մոտեցում է որդեգրվել թե՛ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի կողմից (տե՛ս, օրինակ, *Syngelidis v. Greece* 2010 թվականի փետրվար 11-ի application no. 24895/07 գործով վճիռը, §44-46, *Tsalkitzis v. Greece* 2006թ. նոյեմբերի 16-ի application no. 11801/04 գործով վճիռը, §49), թե՛ Վենետիկի հանձնաժողովի կողմից: Վենետիկի հանձնաժողովն իր Ձեկույցում ընդգծելով, որ անձեռնմխելիության կանոններն ազգային սահմանադրական իրավունքի անհրաժեշտ մաս չեն (մասնավորապես՝ Ձեկույցի 156-րդ կետ), նաև նկատել է, որ այն երկրներում, որտեղ առկա են քրեական գործերով պատգամավորների անձեռնմխելիության կանոններ, դրանք չպետք է շեղվեն իրենց բուն նպատակից, հետևաբար՝ դրանք պետք է մեկնաբանվեն ու կիրառվեն սահմանափակ ձևով (Ձեկույցի 157-րդ, 158-րդ, 185-րդ կետեր): Ավելին, Վենետիկի հանձնաժողովն ընդգծել է նաև, որ անձեռնմխելիության վերաբերյալ այդ կանոնները պետք է գործնականում չկիրառվեն, քանի դեռ կոնկրետ գործում դրանք կիրառելու հիմնավոր պատճառներ չկան (Ձեկույցի 158-րդ կետ):

4.4. Վերոգրյալի լույսի ներքո Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ բոլոր այն դեպքերում, երբ բացակայում է հստակ և ուղիղ կապը պատգամավորի խորհրդարանական գործունեության և հարուցված քրեական հետապնդման միջև, ապա պատգամավորն անձեռնմխելիությամբ չպետք է պաշտպանված լինի քրեական հետապնդման շարունակումից, հակառակ դեպքում կխեղվի անձեռնմխելիության հանրային-իրավական նշանակությունը, և այն կվերաճվի կոնկրետ անձի արտոնության կամ առավելության:

Այս կապակցությամբ Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ անձի նկատմամբ քրեական հետապնդման հարուցման և հետագայում այդ անձի կողմից պատգամավորի կարգավիճակ ձեռք բերելու միջև ընկած ժամանակային խզումն ինքնին վկայում է անձի նկատմամբ հարուցված (իրականացվող) քրեական հետապնդման և պատգամավորի խորհրդարանական գործունեության կապի բացակայության մասին, և նման պայմաններում, ելնելով պատգամավորի անձեռնմխելիության ինստիտուտն անձնական արտոնության չվերաճելու և այն կանոնակարգող նորմերը խիստ նեղ մեկնաբանելու (կիրառելու) մոտեցումից, քրեական հետապնդում հարուցելուց հետո անձի՝ պատգամավորի կարգավիճակ ձեռք բերելու դեպքում նրա նկատմամբ հարուցված քրեական հետապնդման շարունակության համար անհրաժեշտ չէ Ազգային ժողովի համաձայնությունը. նման պարագայում քրեական հետապնդման շարունակությունը պետք է իրականացվի ընդհանուր կարգով:

Մյուս կողմից՝ Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ եթե անձի նկատմամբ քրեական հետապնդում հարուցվելու և նրա՝ պատգամավորի կարգավիճակ ձեռք բերելու միջև ժամանակային խզումն ինքնին վկայում է իրականացվող հետապնդման և պատգամավորի խորհրդարանական գործունեության կապի բացակայության մասին, դրանից ամենևին նույն կերպ չի կարող բխեցվել, այն, որ ժամանակային այդ խզմամբ ինքնաբերաբար ապահովվում է նաև Ազգային ժողովի՝ որպես օրենսդիր իշխանության մարմնի անկախությունը և դրա անխափան բնականոն գործունեությունը: Քանի որ նույնիսկ նման իրավիճակում չի բացառվում, որ տեղ գտնի անձի իրավունքների այնպիսի սահմանափակում (օրինակ՝ անձը կալանավորվի), որով փաստացի բացառվի պատգամավորի կարգավիճակ ձեռք բերած անձի խորհրդարանական գործունեության հնարավորությունն ընդհանրապես՝ որպես հետևանք հանգեցնելով Ազգային ժողովի աշխատանքի խաթարմանը, վտանգելով Ազգային ժողովի անկախությունն ընդհանրապես:

Վերոգրյալի հաշվառմամբ Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ Սահմանադրության 96-րդ հոդվածի 2-րդ մասի կարգավորումների շրջանակում սահմանադիրը տարբերակել է պատգամավորին անձեռնմխելիությամբ տրվող պաշտպանությունը՝ պաշտպանություն քրեական հետապնդման հարուցումից և պաշտպանություն ազատության զրկումից, այն հնարավոր համարելով միայն Ազգային ժողովի համաձայնությամբ՝ բացառությամբ Սահմանադրության նույն հոդվածի 2-րդ մասի երկրորդ նախադասությամբ նախատեսված որոշակի դեպքերի:

Միաժամանակ, Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ հարցը տրամազծորեն հակառակ լուծում պետք է ստանա քննարկվող դեպքում. այն պարագայում, երբ նույնիսկ անձը պատգամավորի կարգավիճակ ձեռք է բերել քրեական հետապնդման հարուցումից հետո, և մինչ այդ նրա նկատմամբ հարուցված քրեական հետապնդման շարունակության համար անհրաժեշտ չէ Ազգային ժողովի համաձայնությունը, ապա բոլորովին այլ է հարցի լուծումն արդեն անձի՝ պատգամավորի կարգավիճակ ստանալուց հետո նրան ազատությունից զրկելու պարագայում. տվյալ դեպքում Սահմանադրության 96-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված բացառիկ դեպքերից բացի, մնացած բոլոր դեպքերում անձի՝ պատգամավորի կարգավիճակ ձեռք բերելն անհրաժեշտաբար պայմանավորում է, որ վերջինիս ազատությունից զրկելու (իսկ մինչ այդ կարգավիճակի ձեռք բերելը ազատությունից զրկված լինելու դեպքում՝ ազատությունից զրկելը շարունակելու, այն պահպանելու) համար անվերապահորեն պետք է Ազգային ժողովի համաձայնությունը, որի բացակայությունը բացառում է պատգամավորի կարգավիճակ ունեցող անձին ազատությունից զրկելու հնարավորությունը:

Ներկայացվածի հակառակ մոտեցման պարագայում կարող է վտանգվել Ազգային ժողովի բնականոն գործունեությունը և Ազգային ժողովի անկախությունը, ինչն ուղղակիորեն կհակասի Սահմանադրության 96-րդ հոդվածի 2-րդ

մասով պատգամավորին տրված պաշտպանությանը՝ պատգամավորի կարգավիճակում գտնվող անձին ազատությունից զրկելը դարձնելով ոչ իրավաչափ:

Միաժամանակ, Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ պատգամավորը, բացի Սահմանադրության 96-րդ հոդվածի 2-րդ մասի երկրորդ նախադասությամբ նախատեսված բացառիկ դեպքերից, չի կարող զրկվել ազատությունից (իսկ մինչ կարգավիճակի ձեռքբերումը ազատությունից զրկված լինելու դեպքում՝ պատգամավորի կարգավիճակ ձեռք բերելուց հետո շարունակել ազատությունից զրկված մնալ), եթե Ազգային ժողովը տվյալ հարցով չի տվել իր համաձայնությունը. Ազգային ժողովից բացի որևէ այլ մարմին իրավասու չէ հաղթահարել պատգամավորին անձեռնմխելիությամբ տրվող այդ պաշտպանությունը:

4.5. Հիմնվելով սույն որոշման նախորդ կետում կատարված եզրահանգումների վրա՝ Սահմանադրական դատարանը փաստում է, որ պատգամավորի կարգավիճակը պայմանավորող և դրանից բխող անձեռնմխելիությունը և ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքով նախատեսված վարույթի կասեցման ինստիտուտները որոշ դեպքերում միմյանց հետ կարող են փոխկապակցված լինել, սակայն դրանք ոչ բոլոր դեպքերում են փոխպայմանավորող. ա) ինչպես հնարավոր է անձեռնմխելիությամբ պատգամավորին տրվող պաշտպանության հաղթահարումն առանց քրեական վարույթը կասեցվելու, բ) այնպես էլ հնարավոր է քրեական վարույթի կասեցումը որևէ այլ հիմքով՝ չկապված (պատգամավորի) անձեռնմխելիությամբ տրվող պաշտպանության հաղթահարման հետ:

Վերոգրյալը, սակայն, ամենևին չի ենթադրում, որ բացառվում է երրորդ իրավիճակի առկայությունը, այն է՝ քրեական վարույթի կասեցումը՝ պատգամավորին անձեռնմխելիությամբ տրվող պաշտպանության հաղթահարման համար:

Հետևաբար՝ հիշատակված երեք իրավաչափ իրավիճակների առանձնացման լույսի ներքո գնահատման ենթարկելով Քրեական դատավարության օրենսգրքի 31-րդ հոդվածի 1-ին մասի այն կարգավորումը, որով քննիչին, դատախազին, դատարանին վերապահվում է քրեական վարույթի կասեցման հայեցողական

լիազորություն, այդ թվում՝ Քրեական դատավարության օրենսգրքի 31-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետով նախատեսված հիմքով, Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ խնդրո առարկա կարգավորումն իրավաչափ է և սահմանադրականության խնդիր չի առաջացնում, քանի որ վարույթի նշված մասնակիցների՝ վարույթի կասեցման հայեցողական լիազորությունից ինքնաբերաբար չի բխում և չի կարող բխեցվել քրեական հետապնդման անձեռնմխելիությամբ տրվող պաշտպանության հաղթահարման հարցով Ազգային ժողովին դիմելու կամ չդիմելու՝ իրավասու մարմնի հայեցողական լիազորությունը:

Այս առնչությամբ Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում նաև ընդգծել, որ քրեական վարույթի կասեցված լինելը կամ չլինելը, անձի անձեռնմխելիությամբ տրվող պաշտպանությունը հաղթահարված չլինելու պարագայում, որևէ կերպ չի նշանակում վարույթն իրականացնող մարմնի լիազորություն՝ կատարել գործողություններ (կայացնել որոշումներ), որոնք ուղղակիորեն ներազդում են պատգամավորին անձեռնմխելիությամբ տրվող պաշտպանության վրա: Հակառակը կնշանակի Սահմանադրության 96-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված իմպերատիվ պահանջի խախտում՝ պատգամավորին անձեռնմխելիությամբ տրվող պաշտպանությունը դարձնելով ոչ իրական:

4.6. Սահմանադրական դատարանը, կատարված վերլուծությունների արդյունքների համատեքստում անդրադառնալով Դիմողի հարցադրումներին, արձանագրում է.

1) Դիմողի պնդումները, թե «...նշված դրույթի (Քրեական դատավարության օրենսգրքի 31-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետի) սահմանադրաիրավական բովանդակությունը պետք է բացառապես պահանջի և ենթադրի ոչ թե հայեցողություն, այլ պարտադիր կատարման ենթակա լիազորություն մինչդատական վարույթում՝ քննիչի, դատախազի, իսկ դատական վարույթում՝ դատարանի, այն է՝ «քրեական գործի կասեցում», և որ «...հակառակը ուղղակիորեն կհակասի ՀՀ Սահմանադրության 96-րդ հոդվածին» հիմնավոր չեն,

2) դիմումի շրջանակներում (ներքին հակասականությամբ) բարձրացվող մեկ այլ՝ Քրեական դատավարության օրենսգրքի 31-րդ հոդվածի ենթադրյալ օրենսդրական բացի հարցը ինքնաբերաբար լուծվում է.

վերոնշյալ դիրքորոշումների շրջանակում Սահմանադրական դատարանի եզրահանգմամբ վերանում է դիմումում տեղ գտած այն մտահոգությունների վտանգը, թե վիճարկվող դրույթի խափանման միջոցի փոփոխման պարտադիր վավերապայման կամ կառուցակարգ չնախատեսելու հետևանքով քննիչի, դատախազի, դատարանի կողմից վարույթը կասեցված լինելու դեպքում, հնարավոր է անտեսվի Սահմանադրության 96-րդ հոդվածի պահանջը, և որ հնարավոր է պատգամավորի անձեռնմխելիությամբ օժտված անձը, լինելով կալանավորված «...քրեական գործի վարույթը կասեցվի և անձը շարունակի մնալ կալանավորված, քանի որ չկա խափանման միջոցը անհապաղ վերացնելու պարտականություն՝ ելնելով անձեռնմխելիության իրավական կարգավիճակից»: Իրավակիրառ պրակտիկայում Սահմանադրական դատարանի վերոհիշյալ դիրքորոշումներով առաջնորդվելու դեպքում կբացառվի նաև նման խնդրի առաջացման վտանգը:

Ընդ որում՝ Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ այս դիրքորոշմանը համահունչ կարգավորումներ են տեղ գտել նաև Քրեական դատավարության օրենսգրքի 136-րդ հոդվածի 2-րդ մասում, համաձայն որի՝ «...Քրեական պատասխանատվության անձեռնմխելիությունից օգտվող անձանց նկատմամբ կալանքը որպես խափանման միջոց ընտրելու հիմքերի առկայության դեպքում դատախազը համաձայնություն ստանալու միջնորդությամբ դիմում է համապատասխան մարմիններին»: Նման կարգավորման պայմաններում, անձեռնմխելիությունից օգտվող անձի, մասնավորապես՝ պատգամավորի կալանավորումը (ազատությունից զրկելը) հնարավոր է դառնում միայն պատգամավորի՝ անձեռնմխելիությամբ տրված այդ պաշտպանությունը հաղթահարված լինելու պարագայում, այլ կերպ ասած՝ պատգամավորի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու համար անհրաժեշտ է հավելյալ

պայմանի, այն է՝ անձեռնմխելիության տրվող այդ պաշտպանության հաղթահարված լինելու առկայությունը:

Այս համատեքստում Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում անդրադառնալ նաև Դիմողի այն դիրքորոշմանը, որ «...եթե քրեական գործը գտնվում է դատարանի վարույթում, չկա որևէ գործիքակազմ Ազգային ժողովից համաձայնություն ստանալու, քանի որ Դատախազությունը չի կարող նման գործողություն կատարել...» գործը դատախազության վարույթում չգտնվելու պատճառով, իսկ դատարանն էլ, նախ՝ չունի այդպիսի լիազորություն, բացի դրանից, նման հարցով Ազգային ժողով դիմելու պարագայում դատարանը կվերաձվի քրեական հետապնդման մարմնի: Այդ առնչությամբ, Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ՝

1) դատարանի վարույթում գործը գտնվելու համար կամ պետք է արդեն իսկ հաղթահարված լինի անձի՝ պատգամավորին անձեռնմխելիությամբ տրվող քրեական հետապնդման հարուցումից պաշտպանությունը, կամ էլ անձի նկատմամբ քրեական հետապնդումը հարուցված պետք է լինի նախքան պատգամավորի կարգավիճակ ձեռք բերելը, որի դեպքում անձի նկատմամբ քրեական հետապնդման շարունակության համար ընդհանրապես Ազգային ժողովի համաձայնությունը ստանալու անհրաժեշտությունը բացակայում է (անձը այդ պարագայում անձեռնմխելիությամբ չի պաշտպանվում քրեական հետապնդման հետագա շարունակությունից),

2) պատգամավորին անձեռնմխելիությամբ տրվող մեկ այլ պաշտպանության համատեքստում՝ պատգամավորի՝ միայն Ազգային ժողովի համաձայնությամբ ազատությունից զրկվելու դեպքում, անկախ այն հանգամանքից՝ գործը գտնվում է դատական, թե մինչդատական վարույթում, Ազգային ժողովին դիմում է գլխավոր դատախազը:

Սահմանադրական դատարանի գնահատմամբ վերոգրյալն ուղղակիորեն բխում է «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» սահմանադրական օրենքի 108-րդ

հողվածի 1-ին մասի, Քրեական դատավարության օրենսգրքի 53-րդ հողվածի 2-րդ մասի 11-րդ կետի, 136-րդ հողվածի 2-րդ մասի համադրված վերլուծությունից:

Վերոհիշյալը հիմք է տալիս Սահմանադրական դատարանին արձանագրելու, որ այն բոլոր դեպքերում, երբ դատական վարույթներում անհրաժեշտություն առաջանա պատգամավորի կարգավիճակում գտնվող անձին կալանավորելու, ապա վերջինիս կալանավորման պայմանն ապահովելու, այն է՝ անձեռնմխելիությամբ տրվող այդ պաշտպանությունը հաղթահարված լինելու առումով, գլխավոր դատախազը նման միջնորդագրով պետք է դիմի Ազգային ժողով: Ընդ որում՝ այն դեպքում, երբ դատախազն ինքն է միջնորդում դատարանին պատգամավորի կարգավիճակ ունեցող անձին կալանավորելու, ապա նման միջնորդություն դատարան ներկայացնելուց առաջ գլխավոր դատախազն արդեն իսկ միջնորդագրով պետք է ստացած լինի Ազգային ժողովի՝ պատգամավորին ազատությունից զրկելու համաձայնությունը:

Իսկ այն դեպքում, երբ դատարանն ինքն է գործի քննության ընթացքում հանգում այն եզրակացության, թե պատգամավորի կարգավիճակում գտնվող անձի նկատմամբ կոնկրետ դեպքում պետք է կալանավորումն ընտրվի իբրև խափանման միջոց, ապա մի կողմից՝ պատգամավորի՝ անձեռնմխելիությամբ տրվող՝ ազատությունից զրկելու պաշտպանությունը հաղթահարված չլինելու պարագայում, մյուս կողմից՝ դատարանի՝ այդպիսի հարցով Ազգային ժողով դիմելու լիազորություն չունենալու պարագայում, երրորդ կողմից՝ այդ պատգամավորի կալանավորման հատուկ պայմանի բացակայության պայմաններում գործող օրենսդրական կարգավորումներից պետք է բխեցնել, որ դատարանն այդ դեպքում պետք է վարույթը կասեցնի՝ Քրեական դատավարության օրենսգրքի 31-րդ հողվածի 1-ին մասի 3-րդ կետի հիմքով:

Այդ հիմքով վարույթը կասեցնելու մասին որոշում կայացնելու պարագայում, ելնելով վերոնշյալ իրավակարգավորումների տրամաբանությունից, գլխավոր

դատախազն ի պաշտոնե պարտավոր է համապատասխան միջնորդագրով դիմել Ազգային ժողով՝ պատգամավորին ազատությունից զրկելու համաձայնությունը ստանալու համար: Այդպիսի համաձայնություն տալու կամ չտալու որոշման կայացման դեպքում վարույթը պետք է վերսկսվի, և ըստ այդմ՝ լուծվի անձին կալանավորելու կամ չկալանավորելու հարցը:

4.7. Օրենսդրական վերոնշյալ նորմերի հիման վրա կատարված համակարգային վերլուծության արդյունքում Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ Քրեական դատավարության օրենսգրքի վիճարկվող 295-րդ հոդվածի 1-ին մասի «...եթե գործի վարույթը կասեցվում է քրեական պատասխանատվության անձեռնմխելիությունից օգտվելու հիմքով, ապա սույն օրենսգրքով իրավասու մարմինը օրենքով սահմանված կարգով լուծում է տվյալ անձին անձեռնմխելիությունից զրկելու և խափանման միջոցը փոխելու հարցը» ձևակերպման մեջ տեղ գտած «ապա սույն օրենսգրքով իրավասու մարմինը օրենքով սահմանված կարգով լուծում է տվյալ անձին անձեռնմխելիությունից զրկելու և խափանման միջոցը փոխելու հարցը» նախադասությունը պետք է ընկալվի՝ իրավասու մարմնի, կոնկրետ դեպքում՝ գլխավոր դատախազի կողմից սահմանված կարգով պատգամավորին կալանավորելու (ազատությունից զրկելուն համաձայնություն տալու) հարցով Ազգային ժողով դիմելու պարտականություն: Նման մեկնաբանության պարագայում բացառվում է նաև Քրեական դատավարության օրենսգրքի 295-րդ հոդվածի 1-ին մասի և Սահմանադրության 96-րդ հոդվածի՝ Դիմողի կողմից բարձրացված թվացյալ հակասության հնարավորությունը:

4.8. Միաժամանակ, Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում արձանագրել, որ իրավակիրառական պրակտիկան (մասնավորապես՝ ՍԴ/0066/01/21, ՍԴ1/0060/01/21, ԵԴ/0886/01/21 քրեական գործերով) զարգացել է սույն որոշմամբ արտահայտված դիրքորոշումներին հակառակ տրամաբանությամբ, ըստ որի՝ անձի՝ մինչ պատգամավորի կարգավիճակ ձեռք բերելը ազատությունից զրկված լինելու պարագայում պատգամավորի կարգավիճակ

ձեռք բերելուց հետո նրան հետագա ազատությունից զրկելը պահպանելու, ազատությունից զրկելը շարունակելու համար Ազգային ժողովի համաձայնություն ստանալը անհրաժեշտություն չի համարվել: Այս առումով Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ նման իրավակիրառական պրակտիկան չի բխում Սահմանադրության 96-րդ հոդվածի 2-րդ մասի կարգավորումների բովանդակությունից:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Սահմանադրության 168-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 169-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետով, 170-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 63, 64 և 68-րդ հոդվածներով՝ Սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց.**

1. Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 31-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետը համապատասխանում է Սահմանադրությանը այն մեկնաբանությամբ, որ՝

ա) քննիչի, դատախազի, դատարանի՝ վարույթի կասեցման հայեցողական լիազորությունից չի բխում քրեական հետապնդման անձեռնմխելիությամբ պատգամավորին տրվող պաշտպանության հաղթահարման հարցով Ազգային ժողովին դիմելու իրավասու մարմնի՝ գլխավոր դատախազի հայեցողական լիազորությունը,

բ) պատգամավորին անձեռնմխելիությամբ տրվող պաշտպանությունը հաղթահարված չլինելու պարագայում քրեական վարույթը չկասեցնելը որևէ կերպ չի նշանակում (ենթադրում) վարույթն իրականացնող մարմնի լիազորություն՝ կատարելու գործողություններ (կայացնելու որոշումներ), որոնք ուղղակիորեն ներազդում են պատգամավորին անձեռնմխելիությամբ տրվող պաշտպանության վրա,

գ) անազատության մեջ գտնվող պատգամավորի կարգավիճակ չունեցող անձը պատգամավորի կարգավիճակ ձեռք բերելու պահից, բացառությամբ Սահմանադրության 96-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված դեպքերի, չի կարող պահվել անազատության մեջ: Պատգամավորի կարգավիճակ ձեռք բերելու պահից անձը, բացառությամբ Սահմանադրության 96-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված դեպքերի, չի կարող զրկվել ազատությունից այլ կերպ, քան Ազգային ժողովի համաձայնությամբ:

2. Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 295-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ պարբերությունը համապատասխանում է Սահմանադրությանը:

3. Սահմանադրության 170-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Ա. ԴԻԼԱՆՅԱՆ

7 դեկտեմբերի 2021 թվականի
ՍԴՈ-1619